

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม¹

อรอนงค์ หมั่นเส็น²

ในปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยโดยเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตั้งแต่มาตรา 222/1 จนถึงมาตรา 222/49 รวมทั้งสิ้น 49 มาตราโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2558 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2558 นั้นซึ่งใจความสำคัญเป็นการแก้ปัญหาคำดำเนินคดีทางแพ่งที่มีผู้เสียหายจำนวนมากกระทำการดำเนินคดีตามวิธีพิจารณาคดีแพ่งสามัญไม่สามารถเป็นไปได้อย่างสะดวก เช่น การดำเนินคดีละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมากคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้มีผู้เสียหายจากคดียาตรงหรือแชร์ลูกโซ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากต้องดำเนินตามกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งปกติแยกเป็นคดีไปแล้วนั้นย่อมใช้เวลานานมาก กว่าที่ผู้เสียหายจะได้รับความเป็นธรรม นอกจากนี้ตามกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งแบบเดิมยังปรากฏปัญหาอีกหลายประการเช่น ปัญหาความล่าช้า ซึ่งตามหลักการพื้นฐานของศาลแล้วความล่าช้าคือความ อยุติธรรม ปัญหาการดำเนินคดีที่ซ้ำซ้อนเนื่องจากผู้เสียหายมีหลายคนและแยกฟ้องเป็นคนละคดีแต่มีข้อเท็จจริงแห่งคดีร่วมกันแม้อาจมีความเสียหายที่แตกต่างกันแต่ศาลตัดสินไปเป็นคนละคดีความทำให้เกิดความไม่มีเอกภาพของคำพิพากษาด้วยปัญหาเหล่านี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 26 (พ.ศ. 2558)³ ในส่วนของการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงถือกำเนิดขึ้นและส่งผลอย่างมากในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อความยุติธรรมสูงสุดแก่ประชาชน

จากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับที่ 26 พ.ศ. 2558 มีการแบ่งหัวข้อที่น่าสนใจออกเป็นหลายส่วนแต่หนึ่งในกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือกระบวนการในการเข้าถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งถูกกำหนดให้ต้องมีการยื่นคำร้องขอเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยศาลจะพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่ได้บัญญัติขึ้นและจะมีคำสั่งรับหรือไม่รับคำร้องให้เข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งไม่ใช่ทุกคดีที่มีจำนวนผู้เสียหายมากเท่านั้นที่สามารถเข้าสู่กระบวนการ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จตุพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เล็งวิทยา และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 26 (พ.ศ. 2558)³

ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ แต่ยังมีกฎหมายหรือหลักเกณฑ์อย่างอื่นที่ใช้ในการพิจารณาประกอบกันไปด้วยกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อใช้ในการพิจารณาและพิพากษาคดีแพ่งเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายที่มีจำนวนมากให้ได้รับความเป็นธรรมเสมอภาคถ้วนหน้ากันโดยประเทศไทยได้รับอิทธิพลในการยกร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุที่มีการเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มเข้าไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงทำให้อาจเกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางปฏิบัติได้เนื่องจากคดีแบบกลุ่มเป็นคดีสามัญซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานเป็นเวลานานและศาลมีบทบาทในการเข้ามาทำหน้าที่แสวงหาความจริงในคดีเพื่อช่วยคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามาในคดี ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เป็นธรรมและการที่สภานิติบัญญัติแห่งชาตินำกฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจจะทำให้ศาลยึดติดกับการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาด้วยการวางตัวเป็นกลางจึงอาจทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนอุทกบิตเป็นหลักการไปได้ ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้มีความเหมาะสมกับความไม่เคยชินของผู้พิพากษาต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยเกรงว่าอาจทำให้เกิดความซับซ้อนในการพิจารณาคดีอันก่อให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติของผู้พิพากษาในการพิจารณาและพิพากษาคดีได้จึงมีการกำหนดคำจำกัดความของคำว่า “กลุ่มบุคคล” ขึ้นซึ่งมีความแตกต่างไปจากเงื่อนไขเบื้องต้นที่ศาลใช้ในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในเรื่องการมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกันภายในกลุ่มของประเทศไทย โดยคำจำกัดความนี้มีลักษณะแคบจึงอาจทำให้ต้องมีการแยกฟ้องเป็นหลายคดีและก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายเป็นภาระแก่โจทก์ซึ่งต้องออกเงินทราดในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายทั้งหลายไปก่อนและด้วย มาตรา 222/24⁴ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งวางหลักไว้ว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด” ซึ่งมาตราดังกล่าวเป็นมาตราที่ว่าด้วยการแบ่งกลุ่มย่อยในการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดว่าศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่มเป็นหลักการที่ค่อนข้างแคบเพราะอาจมีประเด็นที่มีความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มบางส่วนที่ต้องได้รับการพิจารณาเป็นการเฉพาะหรือกรณีที่มีแนวโน้มว่าจะมีความขัดแย้งของผลประโยชน์หรือมีความขัดแย้งของผลประโยชน์เกิดขึ้นแล้วในระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วยกันซึ่งหากไม่มีการแบ่งกลุ่มย่อยให้แก่สมาชิกกลุ่มเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในผลแห่งคำพิพากษาได้และอาจมีการแยกฟ้องเป็นรายคดีต่อไปความเสียหายที่แตกต่างกัน ซึ่งเมื่อเกิดการแบ่งกลุ่มย่อยไปแล้วนั้นต่อมาก็คือการมีผู้แทนหรือทนายความ

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 26 (พ.ศ. 2558)⁴

ของกลุ่มย่อย กล่าวคือ ระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วยกันเองมีส่วนได้เสียที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากเหตุปัจจัยต่างๆ ซึ่งการดำเนินคดีเพื่อรักษาสิทธิของสมาชิกของแต่ละกลุ่มย่อยอาจมีกระบวนการดำเนินคดีหรือการเรียกร้องในบางเรื่องที่มีความแตกต่างกัน การได้รับความเสียหายไม่เท่ากันแตกต่างกัน หรือข้อมูลที่มีข้อแตกต่างกัน ซึ่งอาจจะทำให้มีลักษณะของความเสียหายที่ไม่เท่ากันเกิดขึ้น ด้วยความแตกต่างกันของสมาชิกกลุ่มเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการรักษาสิทธิของกลุ่มย่อยอย่างเพียงพอและเป็นธรรมเช่นเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มในกรณีทั่วไปด้วย ซึ่งก็คือ ต้องมีผู้มาทำหน้าที่ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มภายในกลุ่มย่อยนั้นคือ การกำหนดให้มีโจทก์ของกลุ่มย่อยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดีแบบกลุ่มซึ่งเกี่ยวข้องกับกรแบ่งกลุ่มย่อย และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับโจทก์แล้วกลับพบว่ายังไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการกำหนดให้มีโจทก์ของกลุ่มย่อยแต่อย่างใด โดยในเรื่องการแบ่งกลุ่มย่อยมีแต่เพียงการกำหนดให้ศาลสามารถแบ่งกลุ่มย่อยได้ในกรณีที่มีความเสียหายที่แตกต่างกัน ส่วนในเรื่องของโจทก์เองก็เพียงแต่ระบุไว้เฉพาะแต่ “โจทก์” ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มทั้งหลายโดยไม่ได้มีการระบุถึง “โจทก์” ของกลุ่มย่อยแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การจัดทำการค้นคว้าอิสระที่มีปัญหาทางกฎหมายที่ต้องศึกษา ดังนี้

ปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการรับรองว่าเป็นคดีแบบกลุ่มเป็นประเด็นเรื่องการตีความในการนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อขออนุญาตให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแบบกลุ่มเนื่องจากเป็นส่วนตั้งต้นของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เปรียบเสมือนเป็นประตูสู่ความยุติธรรมหากประชาชนได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เพียงพอจะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้กฎหมายขึ้นโดยมาตรา 222/12⁵ วางหลักไว้ว่า “ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องเช่นนั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

- (1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/10
- (2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด
- (3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก
- (4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 26 (พ.ศ. 2558)⁵

(5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ถ้ามีและโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลอาจจำกัดขอบเขตของกลุ่มบุคคลให้ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใดก็ได้

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และให้ส่งการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลส่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา เมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือนและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ”

โดยมาตรา 222/12 ให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจเพียงเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดขอบเขตรายละเอียดอื่นเพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจแต่อย่างใด กล่าวคือไม่ได้ระบุหลักเกณฑ์เฉพาะเจาะจงที่เป็นแนวหลักในการใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทำให้ข้อเท็จจริงของแต่ละคดีจะเป็นแนวทางเดียวกันหรือข้อเท็จจริงที่คล้ายคลึงกันมาก แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรืออาจเป็นกรณีจำนวนผู้เสียหายที่ใกล้เคียงกันมาก แต่บางกลุ่มได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแต่บางกลุ่มก็ไม่ได้ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรานี้จึงเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์อย่างกว้างจนเกินไปในการใช้ดุลยพินิจเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม การวินิจฉัยของศาลยังมีความไม่แน่นอนด้วย

ปัญหาประการที่สองปัญหาเรื่องการไม่มีกฎหมายบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับการจัดตั้งทนายความของกลุ่มย่อยโดยเฉพาะ การคุ้มครองสมาชิกภายในกลุ่มย่อย เนื่องจากเหตุในการแบ่งกลุ่มย่อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มาตรา 222/24 ได้วางหลักไว้ว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้” คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด” ซึ่งการดำเนินคดีเพื่อรักษาสิทธิของสมาชิกของแต่ละกลุ่มย่อยอาจมีกระบวนการดำเนินคดีหรือการเรียกร้องในบางเรื่องที่มีความแตกต่างกัน การได้รับความเสียหายไม่เท่ากันแตกต่างกัน หรือข้อมูลที่มีข้อแตกต่างกัน ซึ่งอาจจะทำให้มีลักษณะของความเสียหายที่ไม่เท่ากันเกิดขึ้น ด้วยความแตกต่างกันของสมาชิกกลุ่มเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีการรักษาสิทธิของกลุ่มย่อยอย่างเพียงพอและเป็นธรรมเช่นเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มในกรณี

ทั่วไปด้วย ซึ่งก็คือ ต้องมีผู้มาทำหน้าที่ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มภายในกลุ่มย่อยนั้นคือ การกำหนดให้มีโจทก์ของกลุ่มย่อยนั่นเอง

ปัญหาประการที่สาม การขยายขอบเขตของกลุ่มบุคคล อันจะทำให้สมาชิกกลุ่มบางส่วนมีข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของบางกลุ่มบุคคลได้ แต่เนื่องจากเหตุในการแบ่งกลุ่มย่อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มาตรา 222/24 ได้วางหลักไว้ว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด” ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาตรานี้ กุญหมายอนุญาตให้ศาลมีคำสั่งให้แบ่งกลุ่มย่อยได้เฉพาะส่วนในเรื่องของเรื่องค่าเสียหายเท่านั้น โดยไม่ได้ให้อำนาจในการอนุญาตให้แบ่งกลุ่มย่อยในเรื่องลักษณะเฉพาะของข้อเรียกร้องอื่นๆด้วย อย่างเช่น การขอเรียกร้องในส่วนที่เป็นการกระทำการหรือการงดเว้นกระทำการ หรือแม้แต่ค่าขอส่วนอื่นที่อาจจะไม่ใช่แค่เพียงในส่วนของคุณค่าเสียหายเท่านั้น ดังนั้น เหตุในการแบ่งกลุ่มย่อยของประเทศไทยจึงยังมีความแคบและน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อข้อเรียกร้องที่อาจมีความหลากหลายจากผู้เสียหายที่หลากหลาย ซึ่งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้อย่างครอบคลุมเท่าที่ควร ในขณะที่กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียอนุญาตให้แบ่งกลุ่มย่อยในกรณีที่มีสมาชิกกลุ่มบางรายมีข้อเรียกร้องที่แตกต่างกับอีกกลุ่มบุคคลได้โดยสิ้นเชิงในส่วนที่ไม่ใช่เฉพาะค่าเสียหายเท่านั้น

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีแบบกลุ่มผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1.) บทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยกำหนดนิยามของกลุ่มบุคคลไว้คล้ายคลึงกับบทบัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยที่ไม่ได้บัญญัตินิยามของคำว่าข้อเท็จจริงเดียวกัน ข้อกฎหมายเดียวกัน และหลักกฎหมายเดียวกัน เอาไว้ แต่เมื่อกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยนั้นเป็นกฎหมายใหม่ และยังไม่ค่อยมีการฟ้องร้องคดีแบบกลุ่ม ทำให้ยังมีปัญหาการตีความว่า ปัญหาข้อเท็จจริงเดียวกัน และหลักกฎหมายเดียวกันนั้นมีความกว้างแคบเพียงใด ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีการฟ้องร้องคดีแบบกลุ่มเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีแนวทางการพิจารณาโดยการอ้างคำพิพากษาในคดีก่อนๆทำได้ง่ายมากขึ้น ในส่วนประเทศไทยนั้น จากการศึกษารายงานการประชุมพิจารณาร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พบว่าเจตนารมณ์ของคณะกรรมการร่างกฎหมายดังกล่าว ต้องการให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในช่วงแรกไม่มีความซับซ้อน จึงบัญญัติขอบเขตของกลุ่มบุคคลไว้อย่างแคบ กล่าวคือ บุคคลในกลุ่มต้องมีความเหมือนกันทั้งข้อเท็จจริงและหลักกฎหมาย อีกทั้งยังต้องมีข้อเรียกร้องและสภาพแห่งข้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเหมือนกันด้วย ซึ่งเห็นว่าการกำหนดเงื่อนไขการฟ้องคดีแบบกลุ่มในส่วนที่ว่าต้องมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกันนี้เอง ที่ทำให้ไม่สามารถตีความถ้อยคำตามบทบัญญัติกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย คำว่า "ข้อเท็จจริงเดียวกัน" ให้หมายความรวมถึงกรณีที่ผู้แทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่แตกต่าง

กัน เพราะหากตีความเช่นนั้นจะทำให้ผู้แทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มมีลักษณะของข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันไปด้วย และในส่วนของคำว่า "หลักกฎหมายเดียวกัน" แม้กฎหมายจะบัญญัติถ้อยคำไว้อย่างกว้าง โดยใช้คำว่าหลักกฎหมาย มิใช่ข้อกฎหมาย แต่การอ้างกฎหมายคนละฉบับซึ่งมีหลักกฎหมายเดียวกัน อาจจะทำให้สภาพแห่งข้อหามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันได้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีเป็นกลุ่มเดียวกันได้ตั้งแต่ต้น จึงควรแก้ไขให้เป็นหลักกฎหมายเดียวกันหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน เพียงอย่างเดียวหนึ่ง

ประเด็นเรื่องจำนวนมากเพียงพอของสมาชิกกลุ่มในการยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่ม คำว่า "จำนวนมาก" นี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 222/1 และมาตรา 222/12 ซึ่งแม้ว่าจะมีการอธิบายในเบื้องต้นว่า เหตุที่ไม่ได้มีการกำหนดจำนวนขั้นต่ำให้เป็นที่น่าพอใจ ด้วยเพราะกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ประเทศไทยรับมานั้นก็ไม่ได้มีการกำหนดจำนวนขั้นต่ำเช่นเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลีย ที่มีการกำหนดจำนวนขั้นต่ำไว้ตายตัว แม้ว่าจะมีระบบการอนุญาตคนละแบบก็ตาม จึงควรแก้ไขมาตรา 222/12 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง "มาตรา 222/12 ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2.) ควรแก้ไข หมายมาตรา 222/24 สำหรับเหตุในการแบ่งกลุ่มย่อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/24 ในปัจจุบันกำหนดไว้เพียงเหตุเดียวเท่านั้น คือจะแบ่งกลุ่มย่อยได้ต่อเมื่อมีลักษณะความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม เช่น มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มเพราะจำเลยปล่อยน้ำเสียทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก สมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งได้รับความเสียหายจากการเลี้ยงกุ้ง ส่วนสมาชิกกลุ่มอีกส่วนหนึ่งได้รับความเสียหายจากการทำนา จึงแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อความสะดวกในการนำสืบพยานหลักฐาน เพื่อให้ศาลกำหนดวิธีการเยียวยาความเสียหายให้เหมาะสมกับลักษณะความเสียหายนั้นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยกำหนดขอบเขตของกลุ่มบุคคลในคดีแบบกลุ่มไว้แคบมาก คือผู้แทน โจทก์และสมาชิกกลุ่มต้องมีปัญหาข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายที่เหมือนกันทุกประการ และยังคงมีสภาพแห่งข้อหาหรือ ข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันด้วย" ศาลจึงจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มบุคคลย่อมไม่มีทางที่จะมีประเด็นข้อเท็จจริง ประเด็นข้อกฎหมาย และข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันได้เลย จึงไม่จำเป็นที่ต้องกำหนดเหตุในการแบ่ง section 33Q อื่นๆอีก อย่างไรก็ตาม หากมีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายโดยขยายขอบเขตของกลุ่มบุคคลในอนาคต ซึ่งจะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีลักษณะข้อเรียกร้องแตกต่างกับของกลุ่มได้ จึงจำเป็นต้องแบ่งกลุ่มย่อยตามลักษณะของข้อเรียกร้อง เพื่อแยกความผูกพันในผลของคำพิพากษาตามแต่ละข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันไป เมื่อมาตรา 222/24 ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด ทั้งนี้ความเสียหายดังกล่าวอาจไม่ใช่ตัวเงินเพียงเท่านั้น ผู้เสียหายที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจ

ต้องการเป็นหนี้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำบางอย่างใดที่แตกต่างกันได้ มาตราดังกล่าวจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อความให้ครอบคลุมในส่วนของคำร้องที่แตกต่างกันของกลุ่มย่อย ที่นอกเหนือจากตัวเงิน ได้อีก

ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางบรรทัดฐานในเงื่อนไขข้อนี้ว่า เพียงแต่ข้อเรียกร้องของกลุ่มบุคคลมีความสำคัญและโดดเด่นมากกว่าข้อเรียกร้องย่อยของสมาชิกในกลุ่มบุคคลอื่นๆ เท่านั้นก็เพียงพอแล้วที่จะสามารถแบ่งกลุ่มย่อยได้ โดยที่ข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มและของกลุ่มบุคคลไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกข้อก็ได้ การกำหนดเหตุของการแบ่งกลุ่มย่อยไว้เพียงเหตุเดียวเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมการแบ่งประเภทของกลุ่มย่อยลงไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อตอบสนองความเสียหายที่หลากหลายของผู้เสียหายจำนวนมาก สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในส่วนของตัวแทนกลุ่มย่อยหรือโจทก์ในกลุ่มย่อยหากมีการแต่งตั้งโจทก์ผู้แทนคดีและ/หรือทนายความของกลุ่มย่อยจะต้องมีการตรวจสอบคุณสมบัติจากศาลก่อนว่า เป็นผู้ที่สามารถคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มย่อยที่ไม่ได้เข้ามาในคดีได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพออย่างแท้จริง โดยผู้แทนคดีของกลุ่มย่อยอาจคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่มย่อยนั้นเองหรือให้โจทก์ผู้แทนคดีในกลุ่มหลักทำหน้าที่ดำเนินคดีทั้งกลุ่มหลักและกลุ่มย่อยต่อไปได้ รวมทั้งทนายความที่จะดำเนินคดีแทนกลุ่มย่อยจะต้องไม่มีความเป็นปฏิปักษ์กับสมาชิกในกลุ่มย่อยด้วยเพื่อที่บุคคลทั้งสองจะได้ร่วมมือกันคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มย่อยให้ได้รับความเป็นธรรมจากการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล ทั้งนี้คดีใดจะต้องมีการแต่งตั้งโจทก์ผู้แทนคดีและ/หรือทนายความของกลุ่มย่อยหรือไม่จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป จึงขอเสนอให้มีการเพิ่มเติมหลักการเรื่องโจทก์ผู้แทนคดีและ/หรือทนายความในกลุ่มย่อยไว้ใน มาตรา 222/24 วรรคสาม สี่ และท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่า "กรณีมีผลประโยชน์ขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มอันเป็นเหตุให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยหรือกรณีมีสมาชิกกลุ่มบางส่วนที่ไม่พอใจในข้อเสนอจากการประนีประนอมยอมความ ศาลต้องมีคำสั่งแต่งตั้งโจทก์ผู้แทนคดีและทนายความของกลุ่มย่อยกรณีมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม กรณีมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กรณีผู้แทนคดีอาจไม่สามารถทำหน้าที่เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนด้วยความเป็นธรรมและเพียงพอ กรณีรูปแบบของการเยียวยาที่สมาชิกกลุ่มแต่ละคนในกลุ่มเรียกร้องมีการกล่าวอ้างฐานในทางกฎหมายแตกต่างกัน กรณีสมาชิกกลุ่มมีความแตกต่างกันในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และกรณีมีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อช่วยการแบ่งสรรค่าเสียหาย ศาลต้องมีคำสั่งแต่งตั้งโจทก์ผู้แทนคดีของกลุ่มย่อย กรณีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการคดีของศาล ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์ผู้แทนคดีและทนายความของกลุ่มดำเนินคดีในกลุ่มย่อยต่อไปได้" อีกทั้งการที่มีโจทก์ของกลุ่มย่อยจะช่วยให้สิทธิของสมาชิกในกลุ่มย่อยได้รับการคุ้มครองโดยตรงตามความประสงค์ของแต่ละกลุ่มย่อย และมีการดำเนินคดีที่เหมาะสมภายในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มเห็นได้จากประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าประเทศดังกล่าวยอมรับให้มีโจทก์ของกลุ่มย่อยแยกต่างหากจากโจทก์ในการ

ดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีแนวทางปฏิบัติและจากการตีความถ้อยคำในกฎหมายแล้วย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า เมื่อมีการแบ่งกลุ่มย่อยแล้วสามารถมีโจทก์ของกลุ่มย่อยได้ เนื่องจากหลักเกณฑ์การแบ่งกลุ่มย่อยตาม Rule 23 (c)(5) กำหนดว่าเมื่อมีการแบ่งกลุ่มย่อยให้ใช้วิธีเช่นเดียวกับการดำเนินแบบกลุ่มกรณีทั่วไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หากมีการแบ่งกลุ่มย่อยแล้ว กลุ่มย่อยที่เกิดขึ้นใหม่ต้องเข้าหลักเกณฑ์เบื้องต้นของการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (a) กล่าวคือ ต้องมีโจทก์ที่สามารถรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม เมื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มย่อยแล้วจึงแสดงให้เห็นว่ากลุ่มย่อย

เอกสารอ้างอิง

- นิตา ว่องเจริญ. การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.
- บุญชนะ ยี่สารพัฒน์. ข้อขัดข้องในทางวิธีพิจารณาความของผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.
- ปราณี สาโร. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัด และประโยชน์ที่พึงได้รับ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.
- รชฎ บุญสินสุข. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- วิชัย อริยะนันท์กะ และคณะ. ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม(Class Action). 2549.